

ТРАНСЛІТЕРАЦІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Atkinson R. Pamjat' i ee razvitie. Moskva: Ardis, 2010. 390 s.
2. Grin R. 33 strategii vojny. Sankt-Peterburg: Ripol, 2008. 275 s.
3. Lefevr V. A. Konfliktojushhie strukturi. Kiïv: Radjans'ke radio, 1973. 251 s.
4. Sidorenko E. V. Psihodramaticheskie i nedirektivnye podhody. Sankt-Peterburg: Piter, 2002. 315 s.
5. Shvalb A. Ju. Zastosuvannja treningovoï tehnologiiï pri formuvanni zasobiv psihichnoï samoreguljacjiï u psihologiv MNS. Problemi ekstremal'noï ta krizovoï psihologiiï. Zbirnik naukovih prac'. Vip. 8. Harkiv: NUCZU, 2010. S. 247–253.
6. Shvalb A. Ju. Model' psihologicheskoy gotovnosti studentov k predostavleniju jekstrennoj psihologicheskoy pomoshhi. Aktual'ni problemi psihologiiï: Zbirnik naukovih prac' Institutu psihologiiï im. G.S. Kostjuka NAPN Ukraïni. Zhitomir: «ZhDU im. I. Franka», 2012. T. 7. Ekologichna psihologija. Vip. 29. S. 467–477.
7. Shvalb A. Ju. Treningova programa formuvannja psihologichnoï gotovnosti psihologiv MNS do vikonannja profesijnih zavdan' v ekstremal'nij situacijiï. Naukovij visnik Mikolaïvs'kogo derzhavnogo universitetu im. V.O. Suhomlins'kogo: zbirnik naukovih prac'. Za red. S. D. Maksimenka, N. O. Cvdokimovoï. T. 2. Vip. 8. Mikolaïv: MDU im. V.O. Suhomlins'kogo, 2012. S. 327–334.

УДК 159.99

Шумейко А.П., курсовий офіцер навчального курсу Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка, e-mail: mayoo@ukr.net

ВИДИ РЕАДАПТАЦІЇ І ПСИХОРЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Визначено поняття реадaptaції та психологічної реабілітації учасників бойових дій. Виокремлено специфічні ознаки, характерні процесам реадaptaції учасників бойових дій. Представлено типології реадaptaції учасників бойових дій. Розкрито призначення та надано характеристику основних заходів кожного з типу реадaptaції, представленого в межах типології. Здійснено аналіз психологічної реабілітації учасників бойових дій. Представлено процедуральні етапи психологічної адаптації учасників бойових дій. Обґрунтовано необхідність надання психологічної реабілітації та реадaptaції учасникам бойових дій. Здійснено аналіз заходів з психологічної реабілітації та реадaptaції, що здійснюються на національному рівні.

Ключові слова: реадaptaція, реабілітація, учасник бойових дій, психологічний стрес, екстремальні умови.

Определено понятие реадaptации и психологической реабилитации участников боевых действий. Выделены специфические признаки, характерные процессам реадaptации участников боевых действий. Представлены типологии реадaptации участников боевых действий. Раскрыто назначение и характеристика основных мероприятий каждого типа реадaptации, представленного в рамках типологии. Осуществлен анализ психологической реабилитации участников боевых действий. Представлено процедуральные этапы психологической адаптации участников боевых действий. Обоснована необходимость оказания психологической реабилитации и реадaptации участников боевых действий. Осуществлен анализ мероприятий по психологической реабилитации и реадaptации, осуществляемых на национальном уровне.

Ключевые слова: реадaptация, реабилитация, участник боевых действий, психологический стресс, экстремальные условия.

Постановка проблеми. Проблема нормалізації психологічного стану осіб, що приймали участь у бойових діях, є однією з актуальних проблем сьогодення, що обумовлено специфікою поточного етапу історичного розвитку України, який характеризується крайньою соціальною нестабільністю. Перебування в екстремальних умовах бойових дій покладає особливий відбиток на психіку особи. Психологічний вплив екстремальних ситуацій бойових дій здійснюється не лише з боку прямої безпосередньої загрози для життя людини, але й від опосередкованої, яка пов'язана зі значною потенційною ймовірністю її настання. Більш того, опосередкована загроза в більшій мірі здатна дестабілізувати психологічний стан людини, оскільки подібна загроза ще тільки очікується, а її конкретні прояви ще не відомі. У зв'язку з цим, особи, що приймали участь у бойових діях потребують індивідуалізованого комплексного підходу для нормалізації їх психологічного стану та повторного пристосування до умов навколишнього середовища. Розробка чітко викладеної типології означених заходів створить умови для більш ефективної праці спеціалістів щодо обрання необхідного в конкретних умовах типу реадaptації та психічної реабілітації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання типології реадaptації та психологічної реабілітації учасників бойових дій досліджено у працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: О.А. Блінов, А.А. Булан, О.О. Буряк, К.С. Визуліна, Ю.С. Голов, Є.А. Дубак, А.В. Єрмолаєва, А.Ю. Кржечковський, Н.П. Крюков, О.В. Лесков, Н.М. Мась, Т.Г. Погодіна, Н.А. Сторожук, О.М. Сукачова, О.В. Тополь, А.А. Черкасова, В.В. Шевченко та інші науковці. Разом з тим, оновлення соціально-економічних умов розвитку країни потребує актуалізації досліджень в сфері застосування реадaptаційних заходів щодо осіб, які перебували в екстремальних умовах бойової обстановки до оновленого навколишнього середовища.

Мета статті полягає у визначенні типології реадaptації та заходів психічної реабілітації учасників бойових дій.

Виклад основного матеріалу. Основоположним елементом концепції адаптації особистості є поняття «реадаптація», під якою розуміють відновлення регуляторних психічних реакцій та психічної діяльності, що відповідає вимогам звичайних умов життєдіяльності на основі реструктуризації сформованого під впливом психогенних факторів неадекватного сприйняття екстремальних умов. У загальному сенсі поняття «реадаптація» означає повторне пристосування людини до умов навколишнього середовища. Даний процес є необхідним для тих осіб, що раптово з певних об'єктивних або суб'єктивних причин змінили навколишнє середовище та змушені знову адаптуватись і відтворювати втрачені або припинені соціальні зв'язки.

Реадаптація є етапом гострих психічних реакцій «виходу», завершальний етап психічної напруги. Чим триваліший термін перебування в незвичних, змінених умовах, тим довше і складніше відбувається реадаптація до звичайних умов життя. Завершальний етап напруги обумовлений очікуванням повернення до звичайного життя, і часто, тривожними думками щодо потенційного настання екстремальних ситуацій. З'являється нервозність, тяжкі емоційні переживання, уповільнення течії часу а також інші порушення [4, с. 11].

Основними ознаками ефективності процесу реадаптації учасників бойових дій можна назвати:

комплексність – основоположна характеристика ефективного психологічного впливу, яка тісно пов'язана з повним чи близьким до цього охопленням, як методології та методик всіх типів реадаптації, так і залучення до процесу всіх природно інтегрованих в соціальне середовище учасника бойових дій осіб. Розуміння комплексності заходів з реадаптації повинне розумітись саме в її станах найбільшої ефективності. Комплексна екстенсивність, тобто застосування надмірного впливу чи такого впливу, який був зайвим в тій чи іншій сфері психологічного стану ветерана в контексті даної ознаки буде вважатись негативним та сприйматися з від'ємним значенням. Комплексний підхід повинен не тільки відобразити у власній лозіці чіткий взаємозв'язок та взаємообумовленість психологічних станів та загального стану психіки учасника бойових дій, а також психологічних мотивацій та його оточення, а й додатково повинен створити психологічні та логічні взаємозв'язки з дезінтегрованими частинами психіки ветерана;

перманентність – одна з якісних ознак якості сформованої системи реабілітуючого впливу на учасника бойових дій, яка сконцентована навколо побудови такої структури впливу, що б в межах власної трансформації забезпечувала б постійний вплив на цільову особу. Важливо розуміти, що перманентність впливу на учасника бойових дій не означає постійної присутності психолога поряд з ветераном, а лежить в царині саме створення ним та зацікавленими в цьому особах постійно

взаємодіючої моделі різноманітних типів реадaptaції. Варто розуміти, що перманентність не передбачає однорідність психологічного впливу. Більше того, він повинен в межах власної дії, мати, як відкриту форму у вигляді співбесіди та психологічної допомоги професійного психолога чи психіатра, та латентизовану форму у вигляді скоординованої професіоналом аматорської допомоги найближчого до учасника бойових дій соціального оточення;

гарантованість – виконання всіх завдань та задач з боку держави в тому числі в спектрі реадaptaції, тісно пов'язане з можливістю практичного доступу до цього інструментарію, керуючись нормативними та економикомерційною доступністю. Одним з найбільш деструктивних для психології учасника бойових дій факторів на шляху його реадaptaції можуть стати нормативні акти з високим ступенем колізійності чи низькою якістю виконання, що є складним в адмініструванні. Подібна ситуація здатна викликати і викликає негативну психологічну реакцію, яка часто в суверенному полі України стосується оформлення документів про статус учасника бойових дій. Додатково держава повинна матеріально гарантувати виконання всіх програм, які нею заплановані та не допускати станів недофінансування чи секвестру бюджету в найбільш чутливій сфері реадaptaції учасника бойових дій;

професійність – головуючим базовим та фундаментальним впливом на учасників бойових дій повинен стати професійно сформований вплив осіб з належною формою освіти кваліфікації та з найбільш актуалізованими вузькоспеціалізованими знаннями. Військова психологія є доволі специфічною з точки зору ординарного розуміння соціальних процесів і вимагає глибокої інтеграції професіонала у власні аксіологічні мотиви. Дезінтегрованість спеціаліста на шляху до подолання суб'єктивних психологічних бар'єрів у ветерана неминуче призведе до невдач чи низької результативності. Саме тому, залучення спеціалістів до окресленого масштабу роботи повинне проводитись виключно з урахуванням його освіти, досвіду та практичних навичок;

сталість реадaptaції – передбачає одну з основоположних ознак, яка опосередковує психологічну логіку побудови всієї системи впливу на учасника бойових дій. Сталість психологічного впливу передбачає відсутність (за виключенням випадків швидко прогресуючих деструктивних станів психіки) пікових за власним психологічним навантаженням впливів на учасника бойових дій, які за власними властивостями лише збільшують внутрішню розбалансованість психічної системи. Сталість психологічного впливу досягається виключно за умови вирівнювання та нівелювання пікових навантажень з метою досягнення рівномірності реакції та відсутності кризових станів, як відповідь на інтенсивні природні емоційні збудники.

Виокремлюють наступні типи реадаптації учасників бойових дій: соціально-психологічна реадаптація передбачає процес повторного активного пристосування учасників бойових дій до умов «базисного» соціального середовища за допомогою заходів психологічного характеру. Ці заходи спрямовані на пристосування регуляторних психічних реакцій і психічної діяльності учасників бойових дій до «звичайних» умов життєдіяльності на основі реструктуризації отриманого ними життєвого досвіду. При цьому у якості основоположного результату соціально-психологічної реадаптації виокремлюють формування таких особистісних характеристик співробітників, які забезпечують їх нормативне функціонування в заданих соціальних умовах. Соціально-психологічну реадаптацію розглядають як процес, що розпочинається за змінами соціальних умов, ситуацій і є спрямованим на максимальну відповідність соціально-психологічних характеристик особистості цим змінам. Однак, виходячи з практики зарубіжних досліджень демонструється, що найбільш високий рівень успішності соціально-психологічної реадаптації учасників бойових дій залежить в значній мірі не від точності слідування за зміненими соціальними умовами, а від передбачення майбутніх, бажаних змін соціальних умов, а також їх успішного використання в сьогоденних умовах. Соціально-психологічна реадаптація учасників бойових дій не може обмежуватись тільки процесом їх пристосування до наявних професійних та побутових проблем, а передбачає діяльність з осмислення власної життєвої місії та актуалізації суб'єктивних якостей досліджуваної категорії осіб. Високого рівня соціально-психологічної реадаптації учасника бойових дій неможливо досягти без повноцінного розвитку рефлексивних можливостей особистості. У зв'язку з цим, доцільним є звернення до духовних цінностей та етичних норм, які іноді виступають єдиним базисом, на підґрунті якого можливим є вибудовування подальшого життя особистості [7, с. 230];

О.Г. Караяні, аналізуючи соціально-психологічну реадаптацію учасників бойових дій, акцентує на тому, що в умовах екстремальної діяльності відбувається трансформація всієї системи ціннісних орієнтацій, рис характеру та темпераменту, способів соціальної взаємодії людини з суспільством і соціальним оточенням. Науковець наголошує на необхідності соціально-психологічної реадаптації – процесі організованого, поступового психологічного повернення учасників бойових дій з війни і безконфліктного, нетравмуючого «вбудовування» їх у систему соціальних зв'язків і відносин мирного часу [5, с. 75];

психологічна реадаптація є комплексом заходів психологічного характеру, спрямованим на відновлення регуляторних психічних реакцій та психічної діяльності. З гострих психічних реакцій «виходу» необхідно враховувати ймовірність розвитку виражених зсувів в емоційному стані (ейфорія, гіпоманіакальні стани, тощо), порушення рухових авто-

матизмів, розлади сприйняття глибини предметів та порушення сталості їх розмірів, зниження порогів чуттєвості зорових та слухових аналізаторів. У випадку тривалого етапу реадаптації, крім «псевдо психопатологічних» станів, можливі психопатичні, шизоїдні та іпохондричні особистісні розлади. Ця особистісна патологія, будучи наслідком індивідуальної або групової ізоляції в екстремальних умовах, зачіпає реадаптацію у звичайному соціальному середовищі, знижує загальний рівень «цивілізованості» і формує, іноді, настанову на повернення в пережиту ситуацію незвичайних умов [5, с. 20];

професійна реадаптація – адміністративно скорегований державою процес формування освітньо-професійної сфери набуття чи відновлення навичок, необхідних для опанування професій, які мають найбільший комерційний запит на сучасному ринку праці. В межі професійної реадаптації доцільно включати гарантований державою та практично реалізований механізм підвищення вже існуючої виробничої кваліфікації учасника бойових дій аж до здобуття ним альтернативного вибору освіти, який має за оперативним дослідженням держави найбільш оптимальний запит на ринку. Слід зазначити, що повнота реалізації цього реадаптаційного напрямку може передбачати і створення відповідних робочих місць з боку держави, які додатково можуть обладнуватись чи формуватись з урахуванням особливостей поточного стану реадаптаційних процесів кожної особи;

психіатрична реадаптація – найбільш знаковий з точки зору запобігання кризовим психологічним станам елемент реадаптації, який пов'язаний з професійною спробою досягнення стану нівелювання наявних психічних проблем та розладів та досягнення стану психічної рівноваги, що викликаний травмуючими факторами обох порядків: ментального чи фізичного. Найбільш важкими випадками в практиці психіатричної допомоги учасникам бойових дій є практика пов'язана з наявністю у ветерана концентрованих комплексних травмуючих психіку факторів, наприклад, наявні ознаки маніакально-депресивного синдрому та чіткі фізіологічні ознаки фантомного болю в межах втраченої кінцівки. Такі особи потребують виключно професійної психіатричної допомоги та медикаментозного лікування хворобливих станів, що повинно реалізовуватись в межах гарантованої державою національної програми. Відсутність належної уваги до цього типу реадаптації призводить до значних негативних наслідків, зокрема самовбивств, обрання злочинного шляху життя. Наприклад, за даними статистики Сполучених Штатів Америки, майже половина колишніх учасників бойових дій страждають на психічні розлади, що призводить щоденно до 20 самогубств з боку даних категорій осіб;

ацентрична реадаптація – опосередкований тип реадаптації, що полягає у професійній роботі психолога з найближчим соціальним ото-

ченням (найчастіше сім'я учасника бойових дій) з приводу набуття ними базових необхідних навичок для правильного розуміння нинішнього стану особи, що приймала участь у бойових діях, формування належного сприйняття поведінки та створення спокійного навколишнього оточення. Ацентрична реадаптація полягає в закріпленні та продовженні перманентного впливу на особу, що приймала участь у бойових діях, який був закладений упродовж роботи безпосередньо професійного військового психолога. Акцентування уваги лише на роботі з учасником бойових дій і ігнорування його найближчого оточення зі значною вірогідністю призведе до високого ступеню нівелювання та відторгнення результатів, які вже були чи в перспективі можуть бути досягнуті;

психологічна реабілітація – процес організованого психологічного впливу, спрямованого на відновлення такого стану психічного здоров'я військових, який створює підґрунтя для сприятливих умов розвитку та утвердження особистості. Деякі науковці, зокрема О.А. Блінов, основною метою процесу психологічної реабілітації учасників бойових дій визначають появу можливості успішного вирішення бойових та службових завдань [3, с. 11].

Психологічна реабілітація спрямована на відновлення психічних функцій й особистісного статусу людини, порушеного внаслідок дії психотравмуючих факторів, з використанням методів і процедури психотерапії. Слід відзначити, що психореабілітаційні заходи проводяться, як правило, в системі реадаптаційної програми, що допускає не тільки спеціалізовану медичну і психологічну допомогу, але і створення необхідних соціальних умов [3 с. 11].

Психологічна реабілітація учасників бойових дій має поєднувати кілька напрямків:

1. Діагностика стану соціально-психологічної дезадаптації у військовослужбовця на підставі результатів психодіагностики індивідуальних особливостей військовослужбовця. До використання рекомендуються опитувальники посттравматичного стресу (Міссісіпська шкала ПТСР військовий варіант, Шкала оцінки впливу травматичної події (IES-R), Шкала депресії (HAM-D) та тривоги (HAM-A) Гамільтона).

2. Психологічне консультування (індивідуальне та сімейне). В індивідуальних бесідах необхідно створити умови для висловлення учасником бойових дій власні переживання, виявляючи зацікавленість у їх розповіді. Потім доцільно роз'яснити, що переживасмий ними стан – тимчасовий, він притаманен всім, хто брав участь у бойових діях. Дуже важливо, щоб вони відчували розуміння і побачили готовність допомогти їм з боку не тільки фахівців, але і близьких, рідних. Потужним засобом психологічної реабілітації є щирий прояв розуміння і терпіння до проблем осіб, що пережили психотравматичні події. Відсутність такого розуміння і терпіння з боку близьких призводить часом до трагічних наслідків.

3. Психокорекційна робота. Психологічна корекція або психокорекція – це діяльність щодо виправлення (коригування) тих особливостей психічного розвитку, які за прийнятою системою критеріїв не відповідають оптимальній моделі (нормі). Кваліфікована психотерапевтична допомога необхідна тим військовослужбовцям, у яких відмічаються різко виражені і запущені порушення адаптації (депресія, алкоголізм, девіантна поведінка тощо).

4. Навчання навичкам саморегуляції (прийомам зняття напруженості із допомогою релаксації, аутотренінгу і інших методів).

5. Соціально-психологічні тренінги з метою підвищення адаптивності військовослужбовця і його особистісного розвитку.

6. Допомога у професійному самовизначенні, профорієнтація в цілях перенавчання та подальшого працевлаштування [5, с. 39].

Слід відзначити, що в Україні приділяється визначна увага питанням реадаптації та психологічної реабілітації учасників бойових дій, як на загальнодержавному, так і на локальному рівнях. Так, Постановою Кабінету Міністрів України від 11 серпня 2014 року № 326 була створена Державна служба України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, яка здійснює реалізацію державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та учасників антитерористичної операції, зокрема щодо забезпечення їх адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, інших учасників антитерористичної операції та осіб, звільнених з військової служби [6, с. 36].

Також, на виконання Указу Президента України від 14 листопада 2014 року № 880/2014 «Про Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 листопада 2014 року», доручення Секретаріату Кабінету Міністрів України від 24.11.2014 р. № 42513/1/1–14 щодо виконання пункту 9 Протокольного рішення Адміністрації Президента України стосовно реабілітації ветеранів війни проводиться психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції в госпіталях ветеранів війни.

Також, на основі звернень головного управління по роботі з особовим складом Збройних сил України від 17.06.2014 р. та 08.07.2014 р. між Міністерство оборони України та Кризовим центром медико-психологічної допомоги було укладено договір про співробітництво у сфері практичних, аналітичних, методологічних та методичних аспектів психологічного забезпечення діяльності військовослужбовців Збройних Сил України в умовах протидії гібридній військовій агресії [6, с. 36].

Також, слід відзначити, що Державним бюджетом України на 2016 рік було передбачено 49 997,2 млн. гривень на психологічну реабілітацію учасників АТО, постановою Кабінету Міністрів від

31.03.2015 р. № 221 затверджено Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів з психологічної реабілітації постраждалих учасників АТО [1; 2].

Висновки. Діяльність з реадптації та психологічної реабілітації виступає важливою складовою комплексної підтримки та допомоги учасникам бойових дій, оскільки вона забезпечує корекцію деформованих ціннісних орієнтацій, зняття негативних психічних станів особистості, сприяючи тим самим самоствердженню учасників бойових дій в соціумі з емоційно – сприятливої позиції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Державний бюджет України на 2016 рік: Закон України від 25.12.2015 № 928–VIII. Відомості ВРУ. 2016. № 5. Ст. 54.

2. Порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів щодо психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції: Постанова КМУ від 31 березня 2015 р. № 221. Офіційний вісник України. 2015. № 33. Ст. 20.

3. Блінов О. А. Види та напрямки психологічної допомоги психотравмованим військовослужбовцям. Вісник Національного університету оборони України. Зб–к наук. праць. Київ: НУОУ, 2014. Вип. 4 (41). С. 168–173.

4. Еремина Т. И. Социально-психологическая адаптация граждан, принимавших участие в боевых действиях. Саратов: ПМУЙ, 2002. 60 с.

5. Караяни А. Г. Прикладная военная психология. Санкт-Петербург: Питер, 2006. 480 с.

6. Сторожук Н. А., Мась Н. М., Покотило В. В. Сучасний стан системи психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2016. № 1. С. 34–38.

7. Тополь О. В. Соціально–психологічна реабілітація учасників антитерористичної операції. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. 2015. Вип. 124. С. 230–233.

ТРАНСЛІТЕРАЦІЙНИЙ ПЕРЕКЛАД СПИСКУ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Pro Derzhavnij bjudzhet Ukraïni na 2016 rik: Zakon Ukraïni vid 25.12.2015 № 928–VIII. Vidomosti VRU. 2016. № 5. St. 54.

2. Porjadok vikoristannja koshtiv, peredbachenih u derzhavnomu bjudzheti dlja zdijsnennja zahodiv shhodo psihologichnoï reabilitacïï uchasnikiv antiteroristichnoï operacïï: Postanova KМУ vid 31 bereznja 2015 r. № 221. Oficijnij visnik Ukraïni. 2015. № 33. St. 20.

3. Blinov O. A. Vidi ta naprjamki psihologichnoї dopomogi psihotraumovanim vijs'kovoslužbovcjam. Visnik Nacional'nogo universitetu oboroni Ukraїni. Zb–k nauk. prac'. Kiїv: NUOU, 2014. Vip. 4 (41). S. 168–173.
4. Eremina T. I. Social'no-psihologicheskaja adaptacija grazhdan, prinimavshih uchastie v boevyh dejstvijah. Saratov: PMUJ, 2002. 60 s.
5. Karajani A. G. Prikladnaja voennaja psihologija. Sankt-Peterburg: Piter, 2006. 480 s.
6. Storozhuk N. A., Mas' N. M., Pokotilo V. V. Suchasnij stan sistemi psihologichnoї rehabilitacii uchasnikiv antiteroristichnoї operacii. Visnik Kiїvs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka. 2016. № 1. S. 34–38.
7. Topol' O. V. Social'no–psihologichna rehabilitacija uchasnikiv antiteroristichnoї operacii. Visnik Chernigivs'kogo nacional'nogo pedagogichnogo universitetu. Serija : Pedagogichni nauki. 2015. Vip. 124. S. 230–233.

УДК 159.9:159.94

Щербина І.Є., здобувач науково-дослідної лабораторії екстремальної та кризової психології, старший психолог сектора психологічного забезпечення Національного університету цивільного захисту України, e-mail: spz@nuczu.edu.ua

FEATURES OF PROFESSIONAL ACTIVITY OF SPECIALISTS OF PRIMARY TACTICAL FIRE AND RESCUE UNITS SES OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF EMERGENCIES

Стаття присвячена аналізу умов професійної діяльності працівників первинних тактичних пожежно–рятувальних підрозділів ДСНС України через призму особливостей емоційної сфери та психічних станів, що виникають у працівників аварійно–рятувальних підрозділів ДСНС України під час виконання професійних завдань в умовах надзвичайної ситуації.

Наведено основні психічні стани та реакції, що виникають у рятувальників в умовах надзвичайної ситуації. Охарактеризовано найбільш типові умови і стрес–фактори, що найчастіше зустрічаються при виконанні рятувальниками свого професійного обов'язку і призводять до виникнення негативних психічних станів.

Ключові слова: професійна діяльність, первинні тактичні пожежно–рятувальні підрозділи, відділення, бойове завдання, пожежні автомобілі.

Статья посвящена анализу условий профессиональной деятельности работников первичных тактических пожарно–спасательных подразделений ГСЧС Украины через призму особенностей эмоциональной сферы и психических состояний, возникающих у работников аварийно–спасательных подразделений ГСЧС Украины во время выполнения профессиональных задач в условиях чрезвычайной ситуации.